

ВИСТУП

АНДРУЩЕНКА ВІКТОРА ПЕТРОВИЧА

в рамках

Круглого столу «75 РОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИ МИРУ: УРОКИ ІСТОРІЇ ТА ВИКЛИКИ МИРУ В ХХІ СТОЛІТТІ»

Член Президії Української Ради Миру

український науковець-філософ, доктор філософських наук, професор. Дійсний член (академік) НАПН України, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, академік АН ВШ України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (з 2003 року)

Тема:

ЛЮДИНА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: МИР ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Шановні колеги!

Дякую Вам за запрошення взяти участь в ювілейному засіданні Української Ради Миру, за можливість поділитися своїми роздумами щодо розвитку основного чинника формування миролюбної свідомості людей – системи освіти як в Україні, так і в більш широкому європейському просторі. Говорити про освіту в присутності декількох Міністрів освіти і науки України минулих років надзвичайно важко і відповідально. Адже вони – шановні Петро Таланчук, Михайло Згуровський, Василь Кремень, Станіслав Довгий разом з науковцями, педагогами та колегами з міністерського корпусу не тільки заклали основи освітньої політики Незалежної України, але й окреслили перспективи її розвитку щонайменше, на першу половину ХХІ століття. Саме з їх подачі одним з головних напрямів розвитку освіти України, навіть в період Холодної війни, визначався наратив зміцнення її миротворчих основ, виховання миролюбства. І хоча цей наратив здійснювався на сумнівній духовній основі, гасло «мир-труд-май» свою ідеологічну функцію виконувало. Сьогодні цей наратив набув особливої актуальності та значимості. Російська злочинна війна проти України, численні людські жертви, руйнування критичної інфраструктури, що продовжуються, переміщує його в центр освітньої політики і не тільки. Про мир і миролюбство нині говорять всі – письменники і поети, політики і дипломати, вчені й педагоги-практики, а головне – простий люд - головний суб'єкт і творець цивілізації та культури.

В минулому зроблено немало. Освіта незалежної України, здається, сформувалась як цивілізаційний феномен. Однак проблема провисає. І не тільки через війну. В житті відбуваються різноманітні зміни – від глобального потепління до енергетичного протистояння, від політичної контраверсії до глобального незадоволення людей політикою та політиками, від загрози голоду до загострення психологічної неврівноваженості окремих світових лідерів.

В життя входять нові покоління молоді, які заявляють про себе новими потребами та експектаціями, прагненням до більш високої якості життя або ж загрозливим відстороненням від реального світу. Освіта, яка ще з десятирок років влаштовувала всіх, на сьогодні «розлазить по швах». Вчені та педагоги обґрунтовують все нові й нові пропозиції її оновлення, однак для їх впровадження майже в кожній країні, а в Україні тимпаче, не вистачає не тільки коштів, але й бажання, особливо людей, які знаходяться при владі. Найбільш гострою, викличною проблемою для світу загалом є проблема завершення війни, мирного облаштування світу, ролі в цьому головних екзистенцій так званої «м'якої сили» – науки, культури і просвітництва. В межах дозволеного

часу дозволю собі окреслити актуальні проблеми облаштування та розвитку миротворчої освіти у військовий та післявійськовий період сучасної історії. Першим і головним завданням для України і європейського простору на сьогодні є завдання завершення війни й встановлення миру хоча б в європейському просторі. Вітчизняні та міжнародні аналітики в цьому покладають надію переважно на ефективну зброю. Багато хто віддає перевагу міжнародним санкціям, дипломатичним домовленостям між великими державами. Радикально налаштовані політики наголошують на необхідності фізичного усунення путіна, прогнозують занепад, а далі – розпад росії. Віряни покладаються на Бога.

Висновок про те, що нині вирішується доля цивілізації й що проти знахабнілого ворога потрібно об'єднуватись, діяти єдиним фронтом, єдиною волею, з повною мобілізацією людських, матеріально-військових та духовних ресурсів, є правильним і своєчасним. Безсумнівним є й те, що фундаментальну роль в цьому процесі відіграє освіта. Люди живуть так, як вони думають і ...думають так, як вони живуть. Освіта, наука і культура формують свідомість, почуття і волю, плекають цінності, що як оті «невидимі демони» обумовлюють доленосний вибір, мислення і діяльність, возвеличують людину або ж кидають її у прірву цивілізаційної невизначеності. «Людина є мірою всіх речей», – повчав людство знаменитий давньогрецький мислитель Протагор (бл. 481 — бл. 411 рр. до н. е.). Саме вона – людина – має стояти в центрі наших роздумів, філософсько-прогностичних пошуків та пропозицій, ефективних практичних перетворень.

Отже, на запитання, якими мають бути світ і освіта в період війни і післявоєнний період розвитку суспільства, відповідь може бути тільки одна – людиноцентричними, розумними, упорядкованими, а значить – життєствердними, миротворчими. Ідея миру є тим незримим об'єднувальним центром, який одухотворює народи і культури, спонука, їх до співпраці, взаємної поваги і солідарності.

Саме тут вимальовується нова історична місія сучасної науки, освіти і культури. Її суть заключається у вихованні людини як людини, її потреби жити в мирі, злагоді і співпраці, любити подібних собі і весь світ, адже, як писав великий Данте, саме любов «рухає сонце і світила». Думка, звичайно не нова. Однак нині вона підсилюється наративами загроз застосування ядерної зброї, а відтак – знищення людства як цивілізації загалом. Свідоме й міцне об'єднання народів світу заради миру не тільки наближає перемогу добра над злом, але й утворює перспективу збереження й поглиблення цивілізаційного поступу людства. Які ж першочергові наративи ми вкладаємо в поняття «миру» та «миротворчої освіти» й які практичні інновації маємо внести в систему задля її реалізації? Для підготовки відповіді на нього треба мобілізувати найкращі інтелектуальні й життєво-практичні сили, створити нову стратегію просвітництва, переконати всіх, що іншого шляху ніж миротворчість у людства просто не існує. Всі ми маємо зрозуміти, що: перше, мир – це не тільки відсутність війни, але й модель облаштування життя без насильства, жорстокості, застосування сили, а освіта має переконати людей, що продовження життя, існування людства, можна тільки за наративами істини, добра і краси; друге, мир – це модель життя в єдності світових культур, які формуються на основі розуму та праці і в першу чергу просвітництвом.

Завдання миротворчої освіти у цьому контексті полягає у зміцненні переконань у праві кожної культури на унікальність, а через розуміння унікальності утвердження установки на їх сприйняття як співрозмірних, цінних для спілкування та співпраці; третє, мир – це переконаність у необхідності праці, яка забезпечує добробут і комфортне існування людини. Характерним є й те, що й ця життєва установка найбільш ефективно зростає освітою. Миротворча освіта тому має розгортатись на основі авторитету праці і творчості, на протидію наративам розбійництва, завоювання та пограбування; четверте, мир – це висока духовність людей, яка закладається в характер дитини спочатку батьками, наповнюється досвідом громадянського суспільства, відточується просвітництвом та головною ланкою – вихованням; п'яте, Миротворча освіта формується на основі поєднання високої раціональності та глибинної чуттєвості, яка утверджує ідеал людини як гармонійної особистості. Її цементуючими основами є віра, надія і любов; шосте, мир – це спроможність народу до самозахисту власних людей, земель і культури від будь-яких посягань ворога.

Миротворча освіта у цьому вимірі розгортається у парадигмі гуманістичної мілітарності, зрощення переконань щодо необхідності виготовлення захисної зброї й разом з тим формування високої моральності, зміцнення авторитету слова, установка бар'єрів протидії ворожим ідеологічним впливам. Миротворча освіта – це навчання та виховання людей жити в мирі, співпраці з повагою одне до одного за системою цивілізаційної солідарності. Впровадження миротворчої освіти є велінням нашого драматичного часу, історичною місією нашого покоління. І тут знову виникає питання: а чи готова нинішня освіта до реалізації цієї місії. На мій погляд, не зовсім, не у всьому й не у всіх. Потрібна нова стратегія освіти, потрібні змістовні інновації й новітня просвітницька методика, завдання створення та впровадження яких, знову ж таки, лежить на наших плечах.

Постійні міждержавні зіткнення, жахливе й безрозмірне накопичення зброї масового знищення, а ще більше - безглузда війна росії проти України потребують від людства нового мислення і дії. І вони мають стати миротворчими. Освіта просто зобов'язана переконати кожного: мир створює, війна вбиває. Людство зобов'язане розумнішати й головним чинником його інтелектуального зростання мають стати наука, культура й освіта, зокрема, миротворча. А ми – її прибічники – маємо стати фундаторами й провідниками у сучасному і майбутньому світі. Саме це й є історичною місією нашого покоління, першим і основним завданням Української Ради Миру, яка бере на себе відповідальність за означену ініціативу не тільки для України, але й для цивілізації.

Дякую за увагу.

